

Дзира І. Я., к. філол. н., д. і. н., професор,
Київський національний університет технологій та дизайну
(Київ, Україна)

ОСОБЛИВОСТІ КОМУНІКАТИВНОЇ АДАПТАЦІЇ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ ДО НАВЧАННЯ В КИЇВСЬКОМУ НАЦІОНАЛЬНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ ТЕХНОЛОГІЙ ТА ДИЗАЙНУ

Глобалізаційні процеси, притаманні для сучасного освітнього простору, призводять до щорічного зростання кількості іноземних громадян, котрі бажають здобути якісну освіту в Україні. Тому ефективна адаптація студентів-іноземців є надзвичайно важливою для національної системи вищої освіти у світлі жорсткої конкуренції на міжнародному ринку освітніх послуг. При цьому особливої актуальності набуває мовна адаптація, необхідна для успішної комунікації іноземців у освітньому процесі закладу вищої освіти та соціально-побутовому середовищі незнайомої країни.

У сучасному українському мовознавстві й педагогіці наявні певні напрацювання, присвячені комунікативній адаптації іноземних студентів. Важливий внесок у висвітлення цієї проблеми зробили Л. В. Даниленко, Д. Г. Рамазанова, А. О. Гавриш. Адаптаційні процеси, в тому числі й комунікативні, іноземних студентів у Російській Федерації стали предметом досліджень О. В. Воєводи, Т. О. Глебової, О. В. Ключникової тощо. Особливостям викладання української мови іноземцям в умовах білінгвізму приділяють увагу такі науковці, як Л. М. Кісіль, Л. В. Бей, О. М. Тростинська та ін.

Метою даного дослідження є вивчення комунікативної адаптації іноземних студентів під час навчання в Київському національному університеті технологій та дизайну. Автор поставив завдання з'ясувати особливості комунікативної адаптації іноземців, зокрема виявити ті труднощі, що виникають завдяки мовному бар'єру, а також накреслити

практичні шляхи до їх подолання. Об'єктом дослідження є іноземні студенти КНУТД I–IV курсів, а предметом – особливості їхньої комунікативної адаптації до нового мовного й соціокультурного середовища.

Підготовка іноземних громадян у КНУТД має давню традицію. На 2021 р. у цьому освітньому закладі навчається близько 900 іноземних студентів з 23 країн світу, зокрема з Алжирської Народної Демократичної Республіки, Азербайджанської Республіки, Грузії, Ісламської Республіки Іран, Демократичної Республіки Конго, Китайської Народної Республіки тощо.

Природно, що визначальною запорукою успішного навчання іноземних студентів в українських зво є швидке й досконале оволодіння українською мовою. З одного боку, ефективна комунікативна адаптація дозволяє невідкладно залучати іноземців до освітнього процесу, а з іншого – сприяє підвищенню якості їхньої фахової підготовки, що, у свою чергу, позитивно впливає на збереження контингенту.

Недостатня ж комунікативна компетентність викликає не лише серйозні навчально-пізнавальні труднощі, а й соціокультурні, пов'язані з міжособистісним спілкуванням у межах навчальної групи, організацією повсякденного побуту, проведенням дозвілля тощо. Причому за спостереженням дослідників комунікативні проблеми «возникают как по вертикали (с администрацией факультета, с преподавателями и сотрудниками), так и горизонтально (в процессе межличностного общения внутри межнациональной учебной группы, учебного потока, в общежитии, на улицах, в магазинах и т. д.)» [3, с. 135].

На жаль, не сприяє комунікативній адаптації іноземців і українсько-російська двомовність, яка, особливо на побутовому рівні, все ще продовжує існувати в Києві. Часте використання російської мови на вулицях міста, у сферах послуг і розваг, під час неформального спілкування, зокрема в гуртожитках і стінах університету, послаблює

мотивацію до вивчення дисципліни «Українська мова як іноземна». Щоправда у світлі останніх законодавчих рішень у галузі державної мовної політики й загального зростання рівня національної свідомості українських громадян не спостерігається випадків насмішок з іноземців, котрі намагаються використовувати українську мову в російськомовному оточенні.

Більшість іноземців, які навчаються в українських зво, у тому числі й КНУТД, вільно володіють однією з мов романо-германської групи, як правило англійською чи французькою. З іншого боку, частина їхніх викладачів і одногрупників недостатньою мірою засвоїла хоча б одну іноземну мову, за посередництвом якої можна було б спілкуватись із зарубіжною аудиторією.

Нерідко на перешкоді до комунікативної адаптації стає самоізоляція деяких етнічних груп, насамперед китайців, які, щоб не зазнавати мовного дискомфорту, воліють спілкуватися виключно рідною мовою в колі своїх співвітчизників. При цьому, не бажаючи докладати серйозних зусиль під час вивчення української мови, для задоволення елементарних побутових потреб вони з успіхом послуговуються гаджетами й електронними перекладачами.

І нарешті на комунікативній адаптації стала позначатися негативна тенденція до формалізації освітнього процесу, що останнім часом поширюється на території України. Йдеться про випадки, коли студенти сплачують за освітні послуги, але не бажають користуватися ними, пропускаючи без поважних причин заняття, у тому числі й із української мови як іноземної.

Для вирішення проблеми комунікативної адаптації в КНУТД поряд зі збільшенням кількості освітніх програм і курсів, що викладаються іноземними мовами, пріоритет традиційно продовжує надаватись як покращенню якості освіти українською мовою, так і популяризації української мови та культури в цілому. В цьому контексті вирішального

значення набуває вивчення дисципліни «Українська мова як іноземна», метою якого є отримання лінгвістичної та комунікативної компетентностей, що дозволить іноземним студентам досягнути вільного володіння українською мовою, достатнього для успішного здійснення пізнавальної діяльності в навчально-професійній, офіційно-діловій і соціокультурній сферах. Як справедливо зазначає О. М. Броцька-Ляховецька, «Викладання української мови як іноземної передбачає оволодіння студентами знаннями про культуру, історію, реалії та традиції країни; залучення до діалогу культур (іншомовної та рідної); усвідомлення суті явищ української мови та їх порівняння з рідною мовою; уміння вчитися (працювати з книгою, підручником, довідковою літературою, словниками тощо)» [1, с. 8]. З урахуванням умов існуючого білінгвального мовленнєвого середовища погоджуємося також із думкою Л. М. Кісіль, що «розроблення лінгводидактичних основ навчання української мови як мови фаху іноземних студентів має вирішальне значення, оскільки вона є засобом і способом оволодіння предметною й комунікативною компетенцією в галузі обраної спеціальності» [2, с. 189].

Досконале знання викладачами англійської або французької мови суттєво полегшить засвоєння студентами навчальних матеріалів, покращить міжособистісне спілкування й у кінцевому підсумку призведе до загального підвищення якості навчання. Природно, що вільне володіння іноземною мовою як інструментом, який дає можливість подолати комунікативний бар'єр, стає обов'язковою вимогою також для кураторів академічних груп, у яких навчаються іноземні громадяни. Причому вплив куратора зростає з урахуванням його ролі в забезпеченні сприятливих умов для навчання, відпочинку та морально-етичного розвитку студентів.

Вагоме значення для адаптації мають взаємини в академічних групах, у першу чергу можливість іноземних громадян спілкуватися зі студентами, які є носіями української мови. Як показує практика, студенти

КНУТД досить швидко налагоджують товариські взаємини зі своїми зарубіжними одногрупниками й охоче надають їм необхідну допомогу.

Одним із шляхів подолання навчально-пізнавальних труднощів, пов'язаних з мовним бар'єром, є розробка спеціальної навчально-методичної літератури, передусім термінологічних словників з навчальних дисциплін, з обов'язковим введенням її до модульного середовища освітнього процесу КНУТД.

Таким чином, під час навчання в КНУТД перед студентами-іноземцями виникає ряд труднощів комунікативного характеру, спричинених різноманітними об'єктивними й суб'єктивними факторами. Їх подолання передбачає застосування комплексу заходів, що полягають у активній взаємодії іноземців з освітнім і соціокультурним середовищем. Одержані результати дослідження можуть бути використані для полегшення мовного пристосування іноземних громадян до університетського середовища з метою успішного оволодіння обраним фахом.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Броцька-Ляховецька О. М. Викладання української мови в дзеркалі сучасності. *Актуальні проблеми навчання іноземних студентів. Матеріали XXII Всеукраїнської науково-практичної конференції*. Дніпро, 2020. С. 8–10.
2. Кісіль Л. М. Особливості навчання українського професійного мовлення студентів-іноземців в умовах білінгвізму. *Педагогіка і психологія*. 2016. Вип. 53. С. 185–191.
3. Ключникова Е. В. Проблемы адаптации иностранных студентов в России. *Вестник Тверского государственного университета. Серия «Педагогика и психология»*. 2018. Вып. 1. С. 133–140.